
Ateneu Barcelonès

TERTÚLIA DITIRÀMBICA
sobre TEMES HUMANS.

FILOSOFIA CASUAL
a partir de PEL·LÍCULES,
GRAFISMES o
DISPARADORS ESTRANYS.

TEMA 9: DINÀMICA DELS VICIS

De la mà de “Requiem for a dream” (2000), de
Darren Aronofsky.

Xavier Cabús

Què seria l'existència si no tinguéssim passions? Si no sentíssim desig: de menjar, de somiar, d'estimar, de sentir, d'existir?

El racionalisme d'arrel grega ens duu sovint a pensar que la consciència racional d'un “jo” (vegeu Descartes) és el constitutiu darrer del subjecte. La realitat, però, és que la consciència (l'ego, fent servir lèxic freudià) no és altra cosa que un instrument de les pulsions (la “libido”) per intervenir en la realitat, de manera que les pulsions són, d'habitud, més fortes que la voluntat conscient: i esdevenen innegociables quan s'han

convertit en compulsions. No és fàcil, encara que la voluntat conscient fes el propòsit, de dur a terme una vaga de fam; i a un bulímic pot resultar-li impossible de no menjar-se sencer el pastís de xocolata agotzonat a la nevera.

Algunes pulsions són congènites (beure, menjar, follar...), i d'altres adquirides en un procés d'aprenentatge (l'addicció als videojocs o a les xarxes socials; l'addicció als psicotròpics; jugar al bacarrà o a la primitiva; l'addicció a treballar...

Si afavoreixen la vitalitat de l'organisme i el benestar del subjecte, no hi ha pulsions bones ni dolentes; de fet, són la mateixa vida. Passa, però, que qualsevol conducta reiteradament premiada amb reforços positius (molt més ràpidament quan més potent sigui el reforç —o més aleatori!—) esdevindrà addictiva.

I una pulsio obsessiva, un cop generat el mecanisme serotoninèrgic de recompensa, paradoxalment, acabarà actuant en detriment del benestar: no importa si és menjar o esnifar coca, treballar o mirar compulsivament pantalles, masturbar-se o cercar l'aplaudiment: qualsevol conducta practicada reiteradament i compulsiva pot esdevenir addicció. És el cas del ratoli amb electrode implantat al centre de recompensa del cervell, que pot activar pitjant una palanca, que es morirà de set i de gana cercant a l'infinit la recompensa.

Aquesta és la pregunta que proposo: dialèctica del vici; abisme de les dependències: com arriba a esdevenir compulsiu un desig qualsevol? Quina mena de desequilibri personal compensa el vici?

El document en el que basarem l'anàlisi és **Requiem for a dream** (2000), pel·lícula estatunidenca de Darren Aronofsky que explora aquest fenomen al mateix temps des de diverses vessants, confluents en personatges, les relacions entre els quals —o el dèficit de relació— potencien l'adquisició de les següents addicions: bulímia i tele-addicció i amfetamines en el cas del personatge adult; enamorament (clínicament, una neurosi compulsiva), cerca voluntària repetida de situacions de risc, consum d'heroïna en el cas del jovecell i del seu cercle; addicció al sexe i al casino en personatges adlèters.

Pregunta: és possible construir un bon film amb aquests materials? Resposta: la pel·li us deixarà aclofats a la cadira i sense alè. Hi ha un toc de moralina, però és brutal.